

De Boerenkrijg (1798)

Een groep boerenkrijgers leidt gevangen genomen Franse soldaten weg. Het volk juicht de Brigands toe.
E. Geelhand - Museum Taxandria, Turnhout

NA DE GODSDIENSTOORLOGEN en de scheiding der Nederlanden bracht de 18de eeuw weer enige rust en welstand in ons land.

Tot 1780 schonk Oostenrijk onze gewesten een relatieve autonomie en werden de rechten en tradities van het land wel degelijk gerespecteerd. De vreselijke pestuitbraken waren nu voorgoed voorbij en er kwam een voor die tijd lange periode van vrede. De economie bloeide weer op en de bevolking groeide sterker aan dan ooit. Tussen 1712 en 1797 steeg de bevolking van Grobbendonk van 600 naar 847 inwoners. Het centrum telde nu al een dertigtal woningen en ruim 200 bewoners. De invasie van Franse troepen in 1794 betekende echter een totale breuk. Ons land werd nu volledig geassimileerd en werd een deel van Frankrijk. Naast een administratieve en juridische Franse herin-

richting werd de Kerk uit heel de publieke en sociale sector weggerukt.

In Brugge en Luik werden kathedraal gesloopt. De paters van Tongerlo en Postel werden gewapenderhand uit hun abdijen verdreven. De kruisen werden van de kerken gerukt. Pastoors die weigerden een eed van trouw af te leggen werden opgesloten en verbannen naar Frans Guyana. Kerkelijke gronden en gebouwen werden publiek verkocht.

Overheidsbetalingen gebeurden nu met assignaten of papieren biljetten met een reële waarde van 2%. Echtscheiding werd voor het eerst toegestaan. Talloze nieuwe belastingen werden geheven.

En wat door de kleine boeren als het allerergst werd ervaren was de invoering van de dienstplicht voor alle mannen van 20 tot 25 jaar.

HERENTHALS - draagpenning, 53mm, 71.34g, Baetes

vz GEMEENTE HERENTHALS

kz EEUWFEST VAN DEN BOERENKRIJG 1798 - 1898

MOL - draagpenning, 46x60mm, 109g, A. Mauquoy & E. Dupuis

vz VOOR ALTAAR EN HEERD - MOLL 4de 7bris 1798 - 1898

kz INHULDIGING VAN HET GEDENKTEEKEN VAN DEN BOERENKRIJG MOLL 4 SEPTEMBER 1898

MECHELEN - legpenning, 49mm, 45.81g

vz + WIJ STREDEN VOOR ONS VOLK EN VOOR HET GENE ONS HEILIG WAS

kz AAN ONZE BROEDERS DOOR DE SANSULOTTEN DOODGESCHOTEN OP St ROMBOUTS KERKHOF DEN 23 OCTOBER 1798

DE MECHELSE AFDEELING VAN HET DAVIDSFONDS 23 OCTOBER 1898

Deze jongens moesten zich bij het gemeentebestuur laten opschrijven en werden "conscrits" genoemd. Soldaat was men 5 jaar in vredestand en voor onbepaalde tijd als het oorlog was. Het vertrek van de zoon van de hoeve maakte het zware werk ondoenbaar.

Ook al werden vanaf 1798 opnieuw betalingen in muntstukken toegelaten en was de opheffing van de blokkade van Antwerpen een goede zaak, de verbittering op het platteland bleef immens.

Van de opgeroepen dienstplichtigen in het departement Twee Netten (prov. Antwerpen) ging slechts 23% naar een kazerne. Bijna alle jongemannen van Grobbendonk vluchtten in bos en heide. Zij werden opgespoord door Franse gendarmes en hun familie werd bedreigd. Zo ontstond spontaan een losse groepering van groepen jonge boeren en ambachtslieden onder leiding van enkele meer ervaren officieren uit de Brabantse Revolutie van 1789. Bij gebrek aan structuur en middelen waren deze groepen eerder onregelmatig aanwezig en zwak, bewapend met knuppels en jachtgeweren. Zij droegen geen uniform maar wel een armband met een rood kruis op een wit veld. In de omgeving van Herentals waren ze met enkele duizenden. Tegen het georganiseerde en goed bewapende Franse leger hadden zij geen enkele kans. Slechts eenmaal slaagde een groep boeren (Brigands genoemd) een kleine Franse eenheid op de vlucht te drijven⁽¹⁾. Dit gebeurde in de buurt van Meerhout op 5 november 1798. Aanvankelijk waren de Brigands verspreid over heel België maar na enkele weken en vele nederlagen bleven er slechts groepen over in de Kempen en het Hageland. De Boerenkrijg duurde van 12 oktober tot 5 december 1798. Het totaal aantal slachtoffers wordt geraamd op ongeveer 5.000 jongens.

Op 23 oktober 1798 namen de lokale Brigands het gedeeltelijk ommuurde en omwalde stadje Herentals in. Zij heropenden het Augustijnerklooster en lieten de verdreven zusters Norbertinessen even terug in hun klooster aan de Nonnenstraat. De burgers van Herentals hadden slechts weinig sympathie voor de boeren, zij vreesden represailles van de Franse soldaten en namen daarom uitdrukkelijk afstand. Er waren toen ongeveer tweeduizend Brigands in de stad, sommigen dronken de wijnkelder leeg van pastoor Van Kessel, die zich had laten beëdigen. IJlbodes informeerden de Franse officieren in Turnhout. En zo stak op 28 oktober een Franse troepenmacht rond de middag aan de Poederleese weg de Aa over. Na een aantal kanonschoten vluchtten de

boeren die verzameld waren op de Wittenberg in paniek naar de stad. Langs de Nederpoort kwamen zij de stad binnen en beschoten ze de achtervolgende Franse soldaten vanuit de huizen van de Nederrij die zij waren binnengedrongen. De Franse soldaten staken al deze huizen in brand, 81 woningen werden vernield. Tot in Lier was de rode gloed van de brandende stad zichtbaar. Na de stad geplunderd te hebben verlieten de sansculotten het stadje omstreeks vier uur⁽²⁾.

Een compagnie van 42 soldaten uit Grobbendonk had samen met de boeren gevochten, hun leider was Jozef Boeykens, een beenhouwer van beroep. Daarnaast maakten ook enkele boeren, enkele boerenknechten, de eigenaar van herberg De Zwaan, de zoon van de pachter van het Ykelschrans, de zoon van de Dobbelhoeve en verschillende ambachtslieden deel uit van de compagnie.

De Franse soldaten die bij het invallen van de duisternis in Grobbendonk toekwamen vonden een halfleeg dorpscentrum. Niet alleen de conscrits maar ook hun ouders en familie waren na felle bedreigingen uit hun huizen gevlucht en leefden al wekenlang ondergedoken. Regelmatig werden immers gendarmes gezonden om de zgn. deserteurs op te sporen, deze gendarmes lieten hoge rekeningen na in de plaatselijke herbergen. Ook de ouders van de gevluchte conscrits werden hoge boeten opgelegd en soms in kerkers opgesloten. Veel huizen stonden dus leeg. De winkels hadden nog nauwelijks klanten. De pastoor zat in Noord Brabant en de onderpastoor verstopte zich in verschillende geheime panden. Heel de nacht door plunderden de Fransen de woningen en terroriseerden zij de nog aanwezige vrouwen en bejaarden. Om 7.00u 's morgens verlieten zij het dorp. Volgens onderpastoor Peeters was er voor 4.000 gulden schade aangericht.

Guido Van Dyck

(1) Letterlijk is Brigand een Franse scheldnaam en betekent hij schurk of struikrover. Zoals de naam geus in de 16de eeuw werd het voor het volk een ere naam voor Brabantse opstandeling.

(2) In een tijdperk waar een kniebroek (culotte) trendy was gingen de infanteristen van het Franse leger in een gewone lange broek gekleed, vandaar de naam sansculotten.

Bronnen:

P.J. Goetschalckx, II, 297 e.v.

Jan Goris, Fred Stevens, Karel Veraghtert, Marcel Gielis, Voor Ouder en Heerd, De Boerenkrijg in de Antwerpse Kempen, 1998.

AWENA, 12, 4-5 over de godsdienstvervolgung in Grobbendonk

LEUVEN - draagpenning, 50mm, 41.96g, Würden
 vz LOVEN - BOVEN / ALTYD GOD LOVEN
 kz BOERENKRIJG - 1798 - EEUWFEEST - 1898

OVERMEIRE - draagpenning, 50mm, 56.73g, G. Hertecant-Zèle
 vz GEMEENTE OVERMEIRE
 kz HERINNERING VAN HET EEUWFEEST VAN DEN BOERENKRIJG 1898

HASSELT - draagpenning, 42mm, 31.28g, J.W.F.
 vz EEUWFEEST VAN DEN BOERENKRIJG + HASSELT 1898 +
 MATER IES V CHRISTI
 kz AAN ONZE BOEREN VAN 1798 DIE STREDEN VOOR GOD
 EN VADERLAND
 SALVATOR MVNDI